

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΤΑΚΤΟΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 16^{ΗΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1982

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΠΕΡΙΚΛΗ ΘΕΟΧΑΡΗ

ΙΑΤΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΛΗΜΜΑΤΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΛΟΥΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΖΕΠΟΥ

Α'

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. ΝΙΚΟΛΑΟΥ Κ. ΛΟΥΡΟΥ

Μεγάλος και δικαιολογημένος είναι ο θαυμασμός που οφείλεται στα σημερινά ιατρικά κατορθώματα. Ο κόσμος όχι μονάχα έχει πεισθεί πως δεν υπάρχουν πια πολλές ιατρικές ουτοπίες, αλλά αντίθετα αδιάκοπα περιμένει περισσότερα «θαύματα» από την πορεία της ιπποκρατικής νοσοτροπίας.

Η εξέλιξη όμως αυτή αποκαλύπτει κάθε μέρα περισσότερο τα διλήμματα που ορθώνονται από τις νέες κοινωνικές συνθήκες, απότοκες από αυτή την ίδια την εξέλιξη της ιατρικής. Η προσαρμογή των επιστημονικών δραματισμών στην πραγματικότητα της εφαρμογής δημιουργεί συχνά ανυπέρβλητα προβλήματα, εξουδετερώνοντας έτσι την ωφέλεια που προκύπτει από την πρόοδο της ιατρικής, τόσο ώστε να παρατηρείται ότι από την ήθικο-κοινωνική πλευρά, ή σύγχρονη ιατρική αποβαίνει το θύμα των κατορθωμάτων της. Κάθε πρόοδο που παρουσιάζουν οι ιατρικές δυνατότητες αποτελεί αφηρησία για βασανιστικές εθύνες που δεν είναι βέβαιο ποιός πρέπει να τις επωμίζεται, ο γιατρός, ο ασθενής, οι συγγενείς ή ακόμα και η Δικαιοσύνη.

Ο Δημόκριτος έλεγε ότι αν κανείς υπερβεί το μέτρο, τότε και εκείνα ακόμα που προκαλούν μεγάλη ευχαρίστηση μετατρέπονται σε πολύ λυπηρά. «Εἴ τις ὑπερ-

βάλλοι τὸ μέτριον, τὰ ἐπιτερεπέστερα ἀτερπέστατα ἂν γίνοντο». Καὶ ὁ Ταλεῦράνδος ἔλεγε ἐπίσης πὺς «ὅ,τι εἶναι ὑπερβολικόν, γίνεται ἀσήμαντον».

Ὁ ἀγαπητὸς συνάδελφος καὶ φίλος μου Παναγιώτης Ζέπος καὶ ἐγὼ, ἔχουμε συζητήσει ἐνώπιον τοῦ κοινού στὴν Ἀκαδημία ἐδῶ καὶ 10 χρόνια, τὸ θέμα τῆς εὐθύνῃς τοῦ γιατροῦ ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ καὶ τὴ νομικὴ πλευρά. Στὸ διάστημα πὺν μεσολάβησε ἀπὸ τότε, ἡ ἰατρικὴ ἐξέλιξη ἔχει ἐπιδεινώσει τὴν κατάσταση. Οἱ ἐπιστημονικὲς καὶ κοινωνικὲς ροοτροπίες ἀτενίζουν τὰ πράγματα ἀπὸ διαφορετικὲς ἠθικὲς, ἐπιστημονικὲς, κοινωνικὲς καὶ ἀκόμα θρησκευτικὲς καὶ συναισθηματικὲς πλευρὲς. Ἡ ἐφαρμογὴ τῆς κλινικῆς ἰατρικῆς προκύπτει ὡστόσο ἀπὸ ὅλες αὐτὲς τὲς ἀπόψεις, πὺν ἡ κάθε μιὰ ἀποβλέπει σὲ μονόπλευρες λύσεις. Γιὰ τοῦτο νομίσαμε πὺς θὰ ἦταν χρήσιμη ἡ ἐπανάληψη τῆς κοινῆς προβολῆς τῶν νέων διλημμάτων ἀπὸ τὴν ἰατρικὴ καὶ τὴ νομικὴ πλευρά, καὶ εὐχαριστῶ τὸ φίλο κ. Ζέπο πὺν δέχτηκε νὰ μᾶς πει τὲς ἀπόψεις του σὰν κορυφαῖος κοινωνιολόγος.

Δεῖγμα τῆς ἀντινομίας πὺν δημιουργεῖται παρέχεται ἀπὸ τὴν Βιοϊατρικὴ ἢ μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Γενετικοῦ Κώδικα, πὺν φανερῶνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἱκανὸς νὰ ἐπεμβαίνει στὴν κληρονομικὴ οὐσία τοῦ κυττάρου καὶ νὰ ἀλλάζει τὴ σύνθεσή του, δηλαδὴ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ προτερήματά του. Ἄν δὲν ἔχει ἀποδώσει ἀκόμα σημαντικὸν πρακτικὸν καρπὸν ἢ ἐρμηνεία τοῦ Γενετικοῦ Κώδικα, ἀποτελεῖ ὡστόσο πηγὴ ἀπὸ διλήμματα σὲ τί ἐξελίξεις καὶ περιπλοκὲς μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει. Ὅρισμένες ἀπόψεις κραδαίνουν μάλιστα τρομακτικὸν κινδύνους καὶ ἀπαιτοῦν ἀπαγόρευση τέτοιων πειραμάτων. Δὲν ἀποκλείεται, βέβαια, σὲ ἀπώτερο ὁπωσδήποτε μέλλον, οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἔχουν ἐξελιχθεῖ μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος νὰ κατατάξει τὸ σημερινὸ ἄνθρωπο στὰ ἀνθρωποειδῆ, ὅπως ἐμεῖς τὸν ἄνθρωπο τοῦ Νεάντερταλ. Τόσο σημαντικὲς ἀνακαλύψεις τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ εἶναι ἐντούτοις πιθανὸ νὰ ἐξουδετερωθοῦν ἀπὸ τοὺς κοινωνικὸν κινδύνους πὺν ἐπισύρουν.

Τὸ «οὐ φθόριον ποιήσης» τοῦ ἱπποκρατικοῦ ὅρκου μὲ τὲς ἀπόψεις τῆς ροοτροπίας τῆς ἐποχῆς του, κληρονομημένες ἀπὸ ὅλο τὸν πολιτισμένον κόσμον, ἀμφισβητεῖται σήμερον σχετικὰ μὲ τὴν ἠθικὴ ἀπαγόρευση τῆς θανάτωσης τοῦ ἐμβρύου. Πολλοὶ σύγχρονοι γιατροί, πὺν ὀρκίστηκαν ν' ἀκολουθοῦν τὴ δεοντολογία τοῦ Ἱπποκράτη, παραβαίνουν τὸν ὅρκον τους, δημιουργώντας ἔτσι ἄλλη μιὰ καινούργια ἐτικέτα μὲ τὴν ὀνομασία πὺν ἔδωσε ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρτ Eduard Wilson, συγγραφέας τοῦ ὁμώνυμου βιβλίου Κοινωνικοβιολογία, πὺν περιέχει καὶ τὴν Βιοϊατρικὴ. Τὸ θέμα συζητεῖται ἔντονα σήμερον, γιὰτὶ δημιουργεῖ κάποια κοσμοθεωρία πὺν συναντᾷ ἀρκετὲς ὡς

τώρα αντιδράσεις. Για μιὰ ἀκόμα φορὰ βρισκόμαστε ἐμπρὸς σὲ ἓνα καινούργιο κλάδο τῆς ἐπιστήμης, ἐκεῖνον ἴσως ποὺ ὄνειροπόλησε ὁ Auguste Comte, στὴν ἀρχὴ τοῦ περασμένου αἰῶνα καὶ ποὺ ἀποβλέπει στὴ συντονισμένη μελέτῃ τῆς γενετικῆς πλευρᾶς τῆς κοινωνίας καὶ περιλαμβάνει τοὺς διαφόρους κλάδους τῶν ἐπιστημῶν ποὺ ὑποτίθεται πὼς δὲν κατευθύνονται ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν παράδοση, ἀλλὰ ἀπὸ βιολογικὰ ἐλατήρια.

Πρόκειται οὐσιαστικὰ γιὰ μιὰ συμβιβαστικὴ προσπάθεια ἀνάμεσα στὰ ἐπαγγελματικὰ καθήκοντα ποὺ ἐπιβάλλει κάθε ἐπιστημονικὴ ἀποστολὴ καὶ στὴν κοινωνικὴ ἐπίπτωση ἀπάνω στὸ ἐπαγγελματικὸ καθῆκον, ποὺ πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχει βρεῖ ἰσορροπημένες λύσεις. Ἀτέλειωτες προκύπτουν ἄγονες σχετικὲς συζητήσεις. Στὶς Ἑνωμένες Πολιτεῖες μιὰ ἐπιτροπὴ, ἄμεσα ἐξαρτημένη ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν Πρόεδρο τοῦ Κράτους, συζητεῖ τὰ γενικὰ προβλήματα ποὺ ἄφθονα προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐπιστήμης καὶ τὰ ἠθικὰ ἀκόμα δικαιώματα τοῦ θανάτου. Τὸν τελευταῖο μάλιστα καιρὸ συζητεῖται ἡ παγκόσμια ἀποδοχὴ τοῦ ὁρισμοῦ τοῦ θανάτου σὰν παύση τῆς λειτουργίας, ὄχι τῆς κυκλοφορίας καὶ ἀναπνοῆς, ἀλλὰ τοῦ ἐγκεφάλου.

Ἔτσι, δύσκολη γίνεται ἡ συνεννόηση ἀνάμεσα στὴν ἱατρικὴ ἀποστολὴ καὶ τὴν προσαρμογὴ τῆς στὶς ἠθικοκοινωνικὲς συνθήκες. Ἡ ἀντιμετώπιση τῆς ἀνθρώπινης στάσης ἀπέναντι στὸν ἄρρωστο καὶ μάλιστα σὲ ἀπελπιστικὴ κατάσταση, δηλαδὴ τὸν ἐτοιμοθάνατο, δὲν ἔχει ἀκόμα διευκρινιστεῖ, ὥστε διαμαρτύρονται μερικοὶ γιὰ τὴν πληροφόρηση ἢ ὄχι τοῦ ἴδιου τοῦ ἄρρωστου καὶ μάλιστα ὅταν παρατείνεται ἡ ἀνώφελη ἱατρικὴ βοήθεια. Διαμαρτύρεται ὅμως ὄχι μόνο καὶ ὁ γιατρός, ἀλλὰ καὶ ἡ δικαιοσύνη ἂν αὐτὸς δὲν ἐξακολουθήσει νὰ μάχεται καὶ νὰ ἐλπίζει πὼς θὰ νικήσει τὸ θάνατο. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ ἄρρωστου θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ, ἐπιτρέπεται ἄραγε νὰ λαμβάνεται ὑπόψη; Εἶναι ἄξια ἐμπιστοσύνης ἡ ψυχοσυναισθηματικὴ του κατάσταση; Ἀλλὰ καὶ πίσω ἀπὸ τοὺς κληρονόμους δὲν κρύβονται κάποτε σημαντικὰ συμφέροντα, ὥστε ἡ γνώμη τους νὰ εἶναι ἀμφισβητήσιμη; Ἐξάλλου μήπως εἶναι ψυχικὰ ἀνεκτὸ ἀπὸ τὸ γιατρὸ τὸ νὰ παραστέκει συντηρητικὰ ἓναν σίγουρα ἐτοιμοθάνατο; Πῶς θὰ τολμήσει ὅμως ν' ἀντιμετωπίσει ὁ γιατρός ἓναν ἀνάπηρο ποὺ εἶχε συμβιβαστεῖ ὥς τότε μὲ τὴν κατάστασή του καὶ τώρα ποὺ ἔπαθε καρκίνον νὰ τοῦ ἀρνηθεῖ κάθε ἐλπιδοφόρα προσπάθεια, ἢ σὲ ἓνα ἀνάπηρο παιδάκι ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφραστεῖ, νὰ τοῦ στερήσει τὸ τελευταῖο βλέμμα του πρὸς τὸν οὐρανόν; Ἀλλὰ μήπως θὰ τύχει νὰ ὑπάρχουν ἀκόμα πραγματικὲς ἐλπίδες σωτηρίας τοῦ ἐτοιμοθάνατου, ὥστε νὰ λυθοῦν τὰ προβλήματα τῆς ἱατρικῆς συνείδησης; Ἐχει δηλαδὴ δικαίωμα ὁ γιατρός νὰ διακόπτει τὴν ὑστατὴ συντηρητικὴν προσπάθεια

τῆς ζωῆς; Ἀλλὰ καὶ ποῖα εἶναι ἡ πονετικὴ συναισθηματικὴ θέση τοῦ ἀνθρώπου - γιатροῦ ποὺ ἀφήνει τὸ συνάνθρωπό του νὰ ἀγωνιᾷ χωρὶς ἐλπίδα; Ποῦ εἶναι ἡ συμπόνια; Ὑπάρχει βέβαια ἡ πίστις τοῦ ἄρρωστου πρὸς τὸ Θεό. Ἀλλὰ πόσοι ἀντέχουν στὸ παράδειγμα τοῦ Ναζωραίου; Ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ κρυφὴ ἀπόφασις τοῦ γιатροῦ καὶ τῆς συνείδησός του ἡ ἐπιταγή, ποὺ δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ οὔτε στὸν ἐτοιμοθάνατο οὔτε στοὺς συγγενεῖς οὔτε καὶ στὴ δικαιοσύνη! Ἡ λεγόμενη εὐθανασία ὑπάγεται βέβαια καὶ αὕτη στὸ θέμα καὶ ὅλο καὶ ξανασυζητιέται χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν ἀπὸ τὰ πράγματα νὰ προσδιοριστεῖ.

Ὁ συρμός ποὺ ἀρχίζει νὰ διαδίδεται μὲ τὴν πραγματικὰ ἐκπληκτικὴ, ἀλλὰ ρεαλιστικὴ ἐπιτυχία τῶν «Παιδιῶν τοῦ σωλήνα» κινδυνεύει σήμερα νὰ παρασύρει σὲ ἀνυπολόγιστο κοινωνικὸ χάος. Ἡ ἀλλότρια χρησιμοποίησις τοῦ σπέρματος καὶ μάλιστα τοῦ κατεψυγμένου, προκαλεῖ κοινωνικοὺς κινδύνους ποὺ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτύξω ἐδῶ, πολὺν πῦρ σημαντικοὺς ἀπὸ τοὺς Παγκόσμιους Πολέμους. Οἱ ἀξιόλογοι Ἀγγλοὶ γυναικολόγοι Stepto καὶ Edwards φαίνεται πὺς ἔπαθον ὅ,τι παθαίνουν οἱ ταχυδακτυλουργοὶ ποὺ δὲν ἀρκοῦνται στὰ ἐντυπωσιακὰ κατορθώματά τους, ἀλλὰ θέλουν νὰ τὰ ὑπερβάλλουν. Καὶ ἀναρωτιόμαστε ποῖα θὰ εἶναι ἡ πολὺπλοκὴ νομολογία ποὺ θὰ ἐπιβληθεῖ στοὺς διεστραμμένους αὐτοὺς βιολογικοὺς ἀκροβατισμούς; Τὰ κατεψυγμένα γονιμοποιημένα ὠάρια θὰ φιλοξενηθοῦν καὶ θὰ ἐπωαστοῦν ἀπὸ τὴ στεῖρα δέκτρια, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ καθοριστεῖ ποῖα θὰ εἶναι ἡ πραγματικὴ μητέρα καὶ ποιὸς ὁ πατέρας! Ὅταν γεννιοῦνται τέρατα, θὰ ἀνακοινώσῃ τὸ ἀτύχημα ὁ γιатρὸς στοὺς ἐνδεχόμενα νεαρὸν γονεῖς, ποὺ ἴσως ὑποστοῦν μόνιμο κλονισμό κάθε μελλοντικῆς ἐλπίδας; Ἐχει ὁμως τὸ δικαίωμα ὁ γιатρὸς νὰ τοὺς τὸ ἀποκρύψει; Πρῶτος νεογέννητα καὶ λιποβαρῇ ἀγωνίζονται νὰ ἐπιζήσουν. Ποῖα εἶναι ἡ ἱατρικὴ εὐθύνη γιὰ τὴν προσπάθεια; Ὁ κίνδυνος τῆς μακρόχρονης παρὰτασις τοῦ τοκετοῦ μὲ συνακόλουθὴ τὴν ἐμβρυϊκὴ ἐγκεφαλικὴ ἀναιμία, ποῖα προοπτικὴ ἐπιτρέπει στοὺς ἄτυχους γονεῖς γιὰ τὴ μελλοντικὴ ἐξέλιξις τοῦ παιδιοῦ, καὶ ποῖα ἡ ἀντικειμενικὴ εὐθύνη; Θὰ συμβάλλει ἢ ὄχι ὁ γιатρὸς μὲ τὴν προσπάθειά του στὴν ἐξέλιξις τοῦ σπαστικοῦ παιδιοῦ, τοῦ δυστυχημένου προῖόντος δυστυχημένων γονέων;

Τὸ παρατεταμένο κῶμα ποὺ δημιουργεῖ ἀνθρώπινα «φυτὰ» εἶναι ἄλλο σπονδαῖο θέμα ἱατρικοῦ διλήμματος. Τί πρέπει νὰ γίνῃ; Ἡ ἱατρικὴ εἶναι κάποτε ἀνίσχυρη νὰ σώσῃ. Ἀλλὰ ἡ οἰκογένεια δύσκολα ὑποτάσσεται στὴ μοίρα καὶ θέλει γιὰ λόγους ἐγωιστικούς, τὴ διατήρησις τοῦ ζωντανοῦ πτώματος, ὅπως ἡ Δούκισσα τῆς Πλακεντίας διατήρησε τὴν ταριχευμένη κόρη της ὥσπου ἡ πυρκαγιά ἔδωσε τέλος στὴν τραγωδίᾳ. Τέτοιες περίπου περιπτώσεις δυστυχῶς πολλαπλα-

σιάζονται χάρη στήν ιατρική εξέλιξη πού προσφέρει ἐλπίδες. Κάποιο δικαστήριο στις Ἑνωμένες Πολιτεῖς διέταξε νά διακοπεῖ σέ μιὰ ἀνίατη περίπτωση κάθε θεραπευτική προσπάθεια, ἀλλὰ μὲ ποιὸ ἠθικὸ δικαίωμα; Ἐντούτοις τὰ δικαστήρια εἶναι πιστὰ στοὺς νόμους καὶ αὐστηρὰ στοὺς συναισθηματισμούς. Ὁ φίλος κ. Ζέπος σέ μιὰ πρόσφατη ἐμπεριστατωμένη μελέτη του ἐξετάζει τὴν αὐστηρότητα καὶ τὴν ἐπιείκεια τῆς ἐλληνικῆς δικαιοσύνης, καὶ ἴσως μᾶς πεῖ τοὺς στοχασμούς του.

Ἡ σημερινή ὅμως ιατρικὴ δὲν μπορεῖ νά μὴν ὑπολογίζει στήν ὑποκειμενικότητα τῶν ἀτόμων πού προσπαθεῖ νά συντρεῖξει καὶ νά θεραπεύσει. Καὶ ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ διλήμματα εἶναι ἐκεῖνα πού συμβαίνει νά ὁδηγοῦν σέ ἀποφάσεις ἱκανὲς νά κριθοῦν σὰν ἱατρικὰ σφάλματα μὲ δικαστικούς ἐπιλόγους.

Ἡ σύγχρονη πολυφαρμακία προϋποθέτει κατανόηση στὴ χρήση τῶν φαρμάκων ἀπὸ τὸν ἄρρωστο, πού ἂν δὲν ὁδηγηθεῖ ἀπὸ τὸ γιατρό, δὲν ἀποκλείεται νά ὑποστεῖ βλαβερὴ ἐπίδραση ἀπὸ τὸ φάρμακο. Ὁ βιαστικὸς ὅμως γιατρὸς θὰ τύχει νά ξεχάσει νά κατατοπίσει τὸ λήπτη ἢ αὐτὸς νά ἰσχυριστεῖ ὅτι δὲν τὸν καθοδήγησε, μὲ ἀποτέλεσμα δηλητηριαστικό. Στὴν Ἀγγλία, ὅπου οἱ συνταγὲς πού ἀπευθύνονται στοὺς φαρμακοποιοὺς χορηγοῦνται σέ κλειστοὺς φακέλους, ὁ ἄρρωστος ἀγροεῖ τί φάρμακα παίρνει, σέ τέτοιο σημεῖο μυστικότητας, ὥστε ὁ φαρμακοποιὸς ἀλλάζει ἀκόμα καὶ τὸ κουτὶ ἢ τὴ φιάλη, γιὰ νά μὴ φανεῖ τὸ ὄνομα ἀπὸ τὸ ἰδιοσκεύασμα. Ἡ Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία πού ἀσφαλίζει στήν Ἀγγλία τὴν ιατρικὴ ἀποτυχία, πλησιάζει, σύμφωνα μὲ τελευταῖες πληροφορίες, σήμερα στήν πτώχευση. Τόσο συχνὲς εἶναι λοιπὸν οἱ ιατρικὲς ἀποτυχίες στήν Ἀλβιόνα, ὅπου ἐντούτοις πολλοὶ Ἕλληνες κατευθύνονται νομίζοντας πὼς θὰ πετύχουν τὴν ιατρικὴ τους σωτηρία; Τοῦτο δὲν σημαίνει βέβαια ὅτι ἀποτυχίες καὶ σφάλματα δὲν συμβαίνουν παντοῦ καὶ φυσικὰ καὶ στὸν τόπο μας. Ἄν ἐπῆρχε ὁπουδήποτε ἄλλοῦ «Ἀσφάλιση» παρόμοια μὲ τὴν Ἀγγλικὴ γιὰ τὶς ὑποχρεωτικὲς ἀποζημιώσεις τῶν ἱατρικῶν ἀποτυχιῶν, οἱ σχετικὲς Ἑταιρεῖες θὰ εἶχαν ἐπίσης χρεωκοπήσει.

Τοῦτο ὅμως σημαίνει πόση ἀστάθεια χαρακτηρίζει τὰ ἠθικὰ κριτήρια τῆς ἐφαρμοσμένης ιατρικῆς, πού ἐπηρεάζεται σημαντικὰ στήν ἐποχὴ τῆς σπουδαστικῆς προετοιμασίας, ὅταν οἱ μελλοντικοὶ γιατροὶ ἀσχολοῦνται περισσότερο μὲ τὸ συνδικαλισμὸ καὶ λιγότερο μὲ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἀπαιτούμενων ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Ἐτσι ἡ ἐφαρμογὴ τους θὰ ὁδηγήσει στὰ μελλοντικὰ σφάλματα καὶ στὰ κοινωνικὰ ἐπακόλουθα.

Ἐνα ἄλλο μεγάλο δίλημμα δίχως ἴσως ἄμεση σχέση με τὸν ἄρρωστο, ἀλλὰ σχετικὸ με τὰ προσόντα τοῦ γιατροῦ ποὺ ἐπιδιώκει νὰ ἀξιοποιηθοῦν στὴ θεραπευτικὴ του προσπάθεια, εἶναι ἡ συγγραφικὴ ἀκολασία ποὺ ἀποβλέπει στὴ διαφήμιση καὶ ποὺ καντηριάζεται ἔντονα ἀπὸ τὸ κορυφαῖο ἐπιστημονικὸ Ἀμερικανικὸ περιοδικὸ *Science*. Τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση σὲ ἐπιστημονικὰ δημοσιεύματα σωρείας ἀπὸ συγγραφεῖς τῆς ἴδιας μελέτης, ἔτσι ὥστε νὰ μὴν εἶναι φανερὸ ποιὸς εἶναι ὁ πραγματικὸς συγγραφέας. Ἡ ἐπιστημονικὴ συνεργασία εἶναι βέβαια ἀπαραίτητη, γιατί στὴν ἔρευνα ἀπαιτοῦνται ὅλο καὶ περισσότερες γνώσεις ποὺ δὲν συγκεντρώνονται στὸν ἴδιο ἐπιστήμονα. Αὐτὴ ὅμως ἡ «νόμιμη» συνεργασία γίνεται ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης με τὴν προσθήκη προσώπων ποὺ δὲν ἔχουν προσφέρει ἀξιόλογη συνεργασία, ὥστε φαλκιδεύεται ἡ συγγραφικὴ ὑπευθυνότητα με μοναδικὸ σκοπὸ τὸν πολλαπλασιασμὸ πλαστῶν προσόντων ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀπατηλὴ διαφήμιση γιὰ τὴ θεσιθηρία. Αὐτὴ ἡ καλπονόθευση δὲν εἶναι ἄσχετη με τὸν ἄρρωστο ποὺ ἐφίσταται τὸν ἀντίκτυπο τῆς ἐμφάνισης γιατρῶν με συγγραφικὰ διαφημιστικά, ἀλλὰ χωρὶς ἀνάλογα κλινικὰ προσόντα ποὺ πληρώνονται ἀπὸ τὸ σαρκίὸ τοῦ ἄρρωστου. Καὶ ἂς ἔχουμε ὑπόψη ὅτι ὁ μιμητισμὸς ὁδηγεῖ στὴν ἐπιδημία, στὸ χῶρο τῆς ἱατρικῆς νεολαίας, ὅπως π.χ. ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἴδιου τοῦ ἐρευνητικοῦ θέματος, με ὅσο γίνεται περισσότερες ἀνακοινώσεις, ἀλλὰ με διαφορετικὸς τίτλους.

Δὲν μπορῶ ἐδῶ νὰ μὴν προσθέσω καὶ μιὰ ἀκόμα πλευρὰ ἀπὸ διλήμματα ποὺ δημιουργοῦνται στὴ σύγχρονη ἱατρικὴ ἀπὸ τοὺς ἀλλεπάλληλους ἄστατους νεωτερισμοὺς στὴν ὁργάνωση τῆς ἱατρικῆς διδασκαλίας.

Ἐνῶ δηλαδὴ ἐπιδιώκεται ἡ ἄνοδος τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ γιατροῦ με τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴ του μόρφωση καὶ τὴν ἀναγκαίαν πνευματικὴ ἐπαφὴ του με ἄλλες ἐπιστῆμες, ἡ τόσο ποθητὴ ἐπέκταση συναντᾷ τὸ ἀντιφατικὸ ἐμπόδιο τῆς δημιουργίας στεγανῶν στὴ διδασκαλία με τοὺς περιχαρακωμένους λεγόμενους «τομεῖς», ποὺ ἀπομονώνουν ομάδες ἀπὸ εἰδικότητες, ἀντὶ νὰ προτρέπουν σὲ ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες ἐλευθέρης συνεργασίας. Ὁ ἄκριτος μιμητισμὸς εἶναι καὶ ἐδῶ ὑπεύθυνος. Πολλὰ ὅμως εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια εἶναι τώρα μεταμελημένα, ἐνῶ ἐμεῖς!

Διλήμματα δὲν προκαλοῦνται ἕραγε ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἀκάθεκτη *δωρεάν παιδεία*, ἀπαραίτητη στὶς κατώτερες, ἀλλὰ βλαπτικὴ στὶς ἀνώτερες βαθμίδες; Καὶ τοῦτο γιατί με τὴν δωρεὰν προτροπὴ παρουσιάζονται, φεῦ, σὲ τέτοια ποσότητα οἱ μέτρια ἀναγκαστικὰ μορφωμένοι γιατροί, ὥστε καταφεύγουν στὴν ἀσχόληση περισσότερο με τὸ συνδικαλισμὸ παρὰ με τὴν ἐπιστήμη. Ἐπειδὴ δὲν

ἀπορροφούνται ἀπὸ τὴ ζήτηση, ὑποχρεώνονται νὰ τραποῦν σὲ ἀλλότριον βιοπορισμό. Ἀλλὰ καὶ ἡ παρέμβαση τῆς δημοσιογραφίας, τῆς μικροπολιτικῆς καὶ τῆς δημοσιούπαλληλίας στὰ ἱατρικὰ πράγματα, αὐξάνουν τὰ διλήμματα πὺν περιβάλλουν τὸ γιατρὸ καὶ ἐπιφέρουν ἀμφιβολίες στὸν ἄρρωστο γιὰ τὴν ἐπιστημονικὴ ἱκανότητά του.

Καὶ ἂς σημειωθεῖ ἀκόμα ὅτι ἡ δωρεὰν παιδεία στὰ Ἀνώτατα Ἰδρύματα (πὺν δὲν ἐφαρμόζεται οὔτε στὴν Ἀμερικὴ οὔτε στὰ περισσότερα εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια) εἶναι ἀντιδημοκρατικὴ, ἀφοῦ εὖνοεῖ καὶ τοὺς εὐποροὺς καὶ ἀνίκανους, ἐνῶ οἱ ἄποροι καὶ ἀριστοῦχοι στεροῦνται τὶς ὑποτροφίες πὺν ὑπῆρχαν ἄλλοτε καὶ πὺν δὲν ἀντικαθιστοῦνται σήμερα ἀπὸ τὰ γλίσχρα μέσα τῆς κρατικῆς βοήθειας. Ἡ ἐξάπλωση ἐξάλλον τῆς ἡμιμάθειας στὴν ἱατρικὴ μεταβάλλει ἓνα μεγάλο μέρος τῆς κοινωνίας σὲ ψευτογιατροὺς ἢ αὐτοθεραπευτὲς καὶ ἀναρμόδιους συμβούλους μὲ φανερὴ ζημιὰ τῆς ὑγείας καὶ κάποτε καὶ τῆς ζωῆς.

Θὰ προσθέσω ἀκόμα τὴν ἐπίδραση πὺν ἄσκει στὴ δημογραφία μας ἡ ἐξέλιξη τῆς μαιευτικῆς καὶ παιδιατρικῆς τόσο στὴν παρακολούθηση τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ τὴ διεξαγωγὴ τοῦ τοκετοῦ, ὅσο καὶ στὴν ὑγιεινὴ ἀνάπτυξη τῆς νεαρῆς ἡλικίας. Ἡ ἀλληλεξάρτηση αὐτὴ ἱατρικῆς καὶ κοινωνίας, εἶναι, νομίζω, φανερὴ καὶ χρειάζεται πολλὴ προσοχή.

Μιὰ ἄλλη πλευρὰ πὺν ἐπιδρᾷ σημαντικὰ ἀπάνω στὴ σύγχρονη ἀπόδοση τῆς ἱατρικῆς εἶναι τὸ «κόστος» τῆς ἀπαιτούμενης δαπάνης γιὰ τὴν ἀδιάκοπη προσαρμογὴ τῆς ἐπιστήμης στὶς ὑλικὲς δυνατότητες. Ὁ γιατρός, ὑποχείριος στὴν ἀνανέωση τῆς φαρέτρας του, δὲν προφταίνει νὰ βρίσκειαι στὸ ὕψος τῆς τελευταίας λέξης τῆς ἐπιστήμης του καὶ ἔτσι ἀντιμετωπίζει ἐπίσης συχνὰ τὸ θεραπευτικὸ δίλημμα ποῖον νὰ πρωτοὑποβάλλει στὴ δαπανηρὴ σύγχρονη θεραπευτικὴ, ἀναγκαστικὰ καθοδηγημένη ἀπὸ τὴν ὑλικὴ δυνατότητα καὶ τὸν ἀπαραίτητο ἀδιάκοπο συγχρονισμό τῶν νοσοκομειακῶν μέσων. Οἱ κοινωνικὲς ἀπαιτήσεις τῆς ἱατρικῆς καὶ τοῦ λαοῦ σκοντάφτουν στὴν ἀνεπάρκεια τῶν οἰκονομικῶν μέσων, πράγμα πὺν ὀδηγεῖ στὴν ὑποβάθμιση τῆς κοινωνικῆς πρόνοιας, μὲ παράδοξη δικαιολογία τὴν «οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη» ὅπως διατυπώνεται ἀπὸ τὸν διαπρεπῆ συνάδελφό μου καὶ φίλο κ. Ξεροφῶντα Ζολῳτα. Ὡστε τελικὰ ἀναρωτιέται κανεὶς ποῖος θὰ εἶναι ὁ προνομιούχος πὺν θὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τῆς διάθεσης τῶν σύγχρονων θεραπευτικῶν μέσων στὴν ὁλότητα.

Ἡ αἰμοκάθαρση τῶν νεφροπαθῶν εἶναι ἐξάλλον τόσο δαπανηρὴ, ὥστε δὲν κατορθώνεται νὰ ἐφαρμόζεται σὲ ὅλους ὅσοι τὴν ἔχουν ἀνάγκη. Καὶ ὁ γιατρὸς βρίσκειαι στὸ ἀδιάκοπο δίλημμα ποῖον νὰ πρωτοθεραπεύσει. Ἐνα σχετικὸ καινούρ-

γιο πρόβλημα δημιουργείται στὸν τομέα τῆς μεταμόσχευσης νεφροῦ ἀπὸ ζῶντες ἢ νεκρούς. Πρόσφατες νομοθεσίες προσπαθοῦν νὰ ρυθμίσουν τὰ θέματα ποὺ θίγουν τὴν ἱατρικὴ εὐθύνῃ. Ἀλλὰ καὶ μὲ τοῦτο δὲν παραμερίζονται ἀπόλυτα τὰ ἱατρικὰ διλήμματα καὶ ἰδιαίτερα τὰ σχετικὰ μὲ τὸ χρόνο τῆς θεραπείας ποὺ ἐπιβάλλει ἡ πάθηση.

Ὅπωςδήποτε τὰ διλήμματα ποὺ συναντᾷ ὁ γιατρός ὁδηγοῦν σὲ ζημιὲς ποὺ ἄδικα καταλογίζονται μόνο σ' αὐτόν, ἐνῶ ὅπως φάνηκε ἀπὸ τὰ παραπάνω ὀφείλονται σὲ πολλοὺς παράγοντες.

Εἶναι ἀνάγκη γιὰ τοῦτο κάθε πλευρὰ σχετικὴ μὲ τὴν ἱατρικὴ νὰ συνεργαστεῖ, γιὰ νὰ ἐπιδιωχθεῖ ἡ πραγματικὴ ὠφέλεια ποὺ ἐπιδιώκει ἡ ἐπιστημονικὴ ἐξέλιξη, χωρὶς νὰ παύσει ὁ θαυμασμός γιὰ τὰ ἱατρικὰ ἐπιτεύγματα. Πρέπει νὰ συνειδητοποιηθοῦν οἱ αἰτίες τῶν ἐπικρίσεων καὶ παραπόνων ποὺ κάποτε ἀκούγονται μὲ τὴν ὀξύτητα τῆς ὁργῆς κατὰ τοῦ γιατροῦ, χωρὶς νὰ λαμβάνεται ὑπόψη ἡ πολὺ-πλοκὴ συνισταμένη ποὺ ρυθμίζει τὴ δράση του.

Μιὰ ἀπὸ τὶς χειρότερες συνήθειες, ἀκόμα καὶ τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων, εἶναι νὰ συνιστοῦν στὸ γιατρὸ καὶ αὐτῆς τῆς οἰκογενειακῆς ἐκλογῆς, νὰ προσέξει ἰδιαίτερα τὸν ἄρρωστο! Πρόκειται γιὰ φανερὴ ἀντίφαση. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐκλέξεις ἓνα γιατρό, γιὰ νὰ συνάψεις μαζί του τὸ συμβόλαιο τῆς ζωῆς σου ποὺ τοῦ ἐμπιστεύεσαι, καὶ νὰ νομίζεις ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ συστηθεῖ σ' αὐτόν νὰ σὲ προσέξει; Ἀποτελεῖ προσβολὴ γιὰ τὸν εὐσυνείδητο γιατρὸ αὐτὴ ἡ τόσο συχνὴ κοινωνικὴ διαγωγὴ ποὺ δικαιώνεται ἴσως κάποτε ἀπὸ σπάνια παραδείγματα ἀσυνείδητων ἀνθρώπων γιατρῶν. Ἡθός, ἀγωγὴ, ἐκπαίδευση, φαντασία, σύνεση, οἰκονομικὰ μέσα καὶ πρὸ πάντων ἀνθρώπινη συμπόνια συγκεντρώνονται στὴν ἱατρικὴ ἀποστολὴ ποὺ χωλαίνει ὅταν κάποιο ἀπὸ τὰ προσόντα λείπει.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ παρουσιάζει ὅλα ὁ ἄξιος γιατρός, δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε καὶ τὴ συνετὴ τὸ λ μ η ποὺ τοῦ χρειάζεται, γιὰ νὰ φτάσει μὲ ρολογιοῦ ὑπομονὴ στὴν τρίχα ἀπ' ὅπου κρέμεται ἡ σωτηρία τῆς ζωῆς, δίχως νὰ ἐπιτρέπεται νὰ σκοντάψει στὴν ἔτοιμη τρικλοποδιὰ τοῦ θανάτου. Αἰῶνες περιέχει κάθε δευτερόλεπτο ὑπομονῆς καὶ ἀναμονῆς, ὥσπου νὰ ξαναχαμογελάσει ἡ ρόδινη αὐγὴ τῆς σωτηρίας, ὅταν τότε ὁ γιατρός θὰ ἐμπιστευθεῖ πιά στὴ ροσὴλεία τὰ παραπέρα, γιὰ νὰ πάει νὰ ξεκουράσει τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ του ὑπερδιέγερση καὶ νὰ ξαπλώσει τὸ κατάκοπο κορμί του, ἀφήνοντας ζωντανὸ καὶ ἱκανοποιημένο τὸν πρὶν λίγο ἑτοιμοθάνατο! Αὐτὴ εἶναι ἡ μόνη ἀμοιβὴ τῆς συνειδήσεώς του, ὅταν ἀκούει ἡρεμὸς πὰ τοὺς χτύπους τῆς καρδιᾶς του.